

AI en Schizofrenie

AI en Schizofrenie

Filosofische verkenningen

René Oudeweg

Paradosis

2026

René Oudeweg
AI en Schizofrenie

Gepubliceerd door Paradosis
para-dosis.nl

Copyright © 2025 Paradosis

Author: René Oudeweg

Coverdesign: René Oudeweg

ISBN: 9789403881140

NUR 730

Self-publishing platform: bookmundo.nl

Alle rechten voorbehouden

Inhoud

Schizofrenie, Innerlijke Dialoog en de Kunstmatige Ander.....	9
Schizofrenie als onjuiste term.....	14
Deleuze en Schizofrenie.....	18
De spiegel die spreekt.....	23
AI as the Real REAL.....	27
Het subject in de filosofie en kunstmatige intelligentie.....	34
De pauze die nooit bedoeld was.....	40
De Lus.....	45
Begin wil orde.....	52
Krioelende Tekens.....	56
De zeven functies van de taal heroverwogen.....	59
Tegentaal: over de machinale orde van taal.....	67
Over het essay Paranoia in Nachtpalk.....	72
Het Bewustzijn van de Machine.....	77
De noodzakelijkheid van een Mad Pride-beweging.....	80
Het Dossier dat Niet Sterft: Macht vermomd als Zorg.....	84
Neurodiversiteit en Schizofrenie.....	89
Neurodiversiteit en AI.....	94
Het woord 'Gek'.....	99
De Nederlandse psychiatrie is geen zorgsysteem.....	103

Schizofrenie, Innerlijke Dialoog en de Kunstmatige Ander

Schizofrenie is in de populaire verbeelding vaak gereduceerd tot een karikatuur van stemmen, wanen en fragmentatie, maar als intellectueel concept biedt zij een veel rijker en subtieler prisma om na te denken over wat het betekent mens te zijn in een tijdperk van kunstmatige intelligentie. Wanneer men schizofrenie niet uitsluitend begrijpt als een klinische diagnose, maar ook als een metafoor voor een fundamentele breuk in het ervaringsveld, verschijnt zij als een scheidslijn tussen twee vormen van dialoog: de innerlijke dialoog die het menselijk bewustzijn structureert, en de externe, gesimuleerde dialoog die AI-systemen aanbieden. Deze scheidslijn is geen simpele tegenstelling tussen pathologie en technologie, maar een spanningsveld waarin vragen over subjectiviteit, betekenis, taal en verantwoordelijkheid samenkomen.

De menselijke innerlijke dialoog is geen luxe toevoeging aan het denken, maar de conditie waaronder denken überhaupt mogelijk is. Sinds de oudheid wordt het denken opgevat als een gesprek van de ziel met zichzelf: een continu proces van bevragen, herformuleren, tegenspreken en bevestigen. Deze innerlijke stem is geen monoloog, maar een meervoudige ruimte waarin herinneringen, verwachtingen, morele oordelen en affecten elkaar ontmoeten. Zij is historisch, belichaamd en gesitueerd. De innerlijke dialoog draagt sporen van opvoeding, cultuur, trauma en verlangen. Zij is onlosmakelijk verbonden met het gevoel van een "ik" dat niet samenvalt met zijn gedachten, maar zich ertoe verhoudt. Juist in deze afstand tussen het ik en zijn innerlijke stemmen ontstaat

verantwoordelijkheid: de mogelijkheid om te zeggen “dit ben ik” of “dit verwerp ik”.

Schizofrenie, opgevat als een radicale verstoring van deze structuur, kan worden begrepen als het moment waarop de innerlijke dialoog haar intieme, zelf-reflexieve karakter verliest. De stemmen die verschijnen worden niet langer ervaren als delen van het eigen denken, maar als vreemde, externe instanties. Wat ooit een intern gesprek was, wordt een opgelegd discours. De scheidslijn tussen zelf en ander, tussen gedachte en waarneming, vervaagt. In plaats van een dialogische ruimte ontstaat een invasieve polyfonie waarin betekenis zich opdringt zonder toestemming. Het tragische van schizofrenie ligt niet enkel in de inhoud van de stemmen, maar in het verlies van auteurschap over het eigen innerlijk. De mens wordt toehoorder van zijn eigen geest.

Hier ontstaat een onverwachte resonantie met AI-chat. Ook AI spreekt in stemmen die geen innerlijke oorsprong hebben, maar extern verschijnen als taal. Het verschil is dat deze stemmen geen aanspraak maken op innerlijkheid; zij presenteren zich expliciet als artefacten, als producten van berekening en statistiek. Toch is hun vorm bedrieglijk vertrouwd. AI-chat bootst de cadans van menselijke dialoog na, gebruikt empathische formuleringen, stelt vragen, corrigeert zichzelf. Voor de gebruiker kan dit een ervaring oproepen die lijkt op een gestructureerde innerlijke dialoog, maar dan geoutsourcet. Men “praat” met een systeem dat geen zelf heeft, maar wel antwoorden geeft die passen binnen menselijke semantische verwachtingen.

De intellectuele spanning ontstaat wanneer deze twee fenomenen elkaar spiegelen. In schizofrenie wordt de innerlijke dialoog geobjectiveerd en ervaren als vreemd; in AI-chat wordt een vreemde, niet-innerlijke bron ervaren als vertrouwd en dialogisch. In beide gevallen staat de vraag centraal waar

betekenis vandaan komt en wie haar draagt. Bij de schizofrene ervaring lijkt betekenis te ontstaan zonder subject; bij AI lijkt betekenis te verschijnen zonder bewustzijn. Het ene wordt als bedreigend ervaren, het andere vaak als behulpzaam of zelfs geruststellend. Deze asymmetrie zegt veel over onze hedendaagse verhouding tot techniek en geest.

Een cruciaal verschil ligt in intentionaliteit. De innerlijke dialoog, zelfs wanneer zij conflictueus of pijnlijk is, is doordrongen van intentie: zij is gericht, betekenisvol omdat zij voortkomt uit een levensgeschiedenis. Schizofrenie ondermijnt deze ervaring van gerichtheid; gedachten voelen willekeurig, opgelegd, soms kwaadaardig. AI-chat daarentegen simuleert intentionaliteit zonder haar te bezitten. De antwoorden zijn statistisch passend, maar niet gewild. Toch kan de gebruiker betekenis ervaren, omdat de mens geneigd is intentionaliteit te projecteren waar coherente taal verschijnt. Hier schuilt een filosofisch risico: wanneer men de gesimuleerde dialoog van AI verwacht met een innerlijke dialoog, kan men vergeten dat betekenis niet enkel in taal ligt, maar in betrokkenheid, kwetsbaarheid en eindigheid.

Schizofrenie confronteert ons op pijnlijke wijze met de breekbaarheid van het zelf. Zij laat zien dat het ik geen onverwoestbare kern is, maar een dynamisch evenwicht. AI confronteert ons met een andere breuk: de mogelijkheid dat taal, lange tijd beschouwd als het exclusieve domein van het menselijke bewustzijn, losgekoppeld kan worden van subjectieve ervaring. Samen dwingen deze twee fenomenen tot een heroverweging van wat het betekent om te denken. Denken is niet simpelweg het produceren van correcte of elegante zinnen, maar het dragen van die zinnen als expressies van een leven.

In deze context kan schizofrenie gelezen worden als een negatieve spiegel van AI. Waar AI een coherente, beheerste en